

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

АЛЕШКЕВИЧ Я. А., СКИБА І. І.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ
КУРСОВИХ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та
другого (магістерського) рівнів вищої освіти**

галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальність В9 Історія та археологія

Ужгород – 2026

Методичні рекомендації до виконання курсових та кваліфікаційних робіт для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки спеціальності В9 Історія та археологія. Розробники: Я.А. Алешкевич, І.І. Скиба. 35 с.

Розробники: кандидат історичних наук, доцент Ярослав Алешкевич,
кандидат історичних наук, доцент Іванна Скиба.

Рецензенти: кандидат історичних наук, доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін Закарпатської академії мистецтв Іван Міськов;
кандидат історичних наук, завідувач кафедри археології, етнології та культурології ДВНЗ «УжНУ» Володимир Мойжес.

Рекомендовано Науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ» протокол № 1 від 28 серпня 2026 р.

Схвалено на засіданні Вченої ради факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ» протокол № 7 від 28 серпня 2026 р.

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Вимоги до написання та оформлення курсових і кваліфікаційних робіт.....	6
3. Структура курсової та кваліфікаційної робіт	9
4. Етапи виконання курсових та кваліфікаційних робіт	24
5. Організація та проведення захисту курсових і кваліфікаційних робіт	28
6. Література.....	34

1. Вступ

Підготовка сучасного фахівця у закладі вищої освіти спрямована на формування висококваліфікованого, конкурентоспроможного та компетентного випускника, здатного до професійної діяльності, інноваційного мислення та безперервного навчання впродовж життя. Реалізація цієї мети передбачає не лише набуття здобувачами вищої освіти системи загальних і фахових компетентностей, а й оволодіння методологією наукового дослідження, навичками критичного аналізу, академічного письма та самостійного розв'язання професійних і наукових завдань.

Важливою складовою освітнього процесу є науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти, яка забезпечує інтеграцію навчальної, наукової та практичної діяльності, сприяє формуванню дослідницьких компетентностей, розвитку творчого потенціалу, аналітичного мислення та готовності до професійної діяльності й подальшої наукової роботи.

Однією з обов'язкових форм науково-дослідної роботи, передбачених освітніми програмами та навчальними планами, є виконання курсових робіт, а також кваліфікаційних робіт на здобуття ступенів бакалавра та магістра. Виконання цих робіт є завершальним етапом вивчення окремих освітніх компонентів або освітньої програми загалом і дає можливість оцінити рівень сформованості загальних і фахових компетентностей здобувача вищої освіти.

Підготовка курсових і кваліфікаційних робіт сприяє систематизації, поглибленню та узагальненню знань, набуттю практичного досвіду організації та проведення наукових досліджень, опануванню сучасних методів наукового пошуку, аналізу, узагальнення та інтерпретації результатів дослідження. Водночас вона формує навички роботи з науковою літературою, джерелами, інформаційними ресурсами, розвиває вміння логічно обґрунтовувати висновки, формувати практичні рекомендації та презентувати результати власного дослідження.

Обов'язковою умовою виконання наукових робіт є дотримання принципів академічної доброчесності, норм академічної етики та вимог до оформлення результатів наукової діяльності. Це забезпечує належний рівень якості дослідження, його достовірність, наукову новизну та практичну цінність.

Отже, виконання курсових і кваліфікаційних робіт є важливою складовою підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки сприяє формуванню інтегральної, загальних і фахових компетентностей, розвитку дослідницької культури, здатності до самостійної професійної діяльності.

Курсова робота є однією з основних форм індивідуальної навчально-дослідної діяльності здобувача вищої освіти, що виконується відповідно до освітньо-професійної програми та навчального плану. Її виконання передбачає самостійне дослідження актуальної наукової проблеми із застосуванням сучасних методів наукового пізнання, аналізу та узагальнення джерел і наукової літератури.

Метою виконання курсової роботи є поглиблення, систематизація та закріплення теоретичних знань, набутих під час опанування освітніх компонентів, формування загальних і фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою, а також розвиток навичок самостійної дослідницької діяльності.

У процесі виконання курсової роботи здобувач вищої освіти повинен продемонструвати здатність самостійно визначати мету й завдання дослідження, обґрунтовувати його актуальність, добирати та застосовувати методи дослідження, критично аналізувати й узагальнювати джерела, опрацьовувати фактичний матеріал, аргументовано формулювати висновки та належним чином оформлювати результати дослідження відповідно до вимог академічного письма й принципів академічної доброчесності.

Виконання курсової роботи сприяє розвитку дослідницьких, аналітичних і комунікативних компетентностей, формуванню навичок наукового пошуку, критичного мислення, роботи з інформаційними ресурсами та підготовці здобувача вищої освіти до виконання кваліфікаційної роботи на першому (бакалаврському) або другому (магістерському) рівні вищої освіти.

Кваліфікаційна робота є самостійним науковим дослідженням здобувача вищої освіти, яке виконується на завершальному етапі навчання відповідно до освітньої програми першого (бакалаврського) або другого (магістерського) рівня вищої освіти. Вона є однією з форм атестації здобувачів вищої освіти та засвідчує досягнення результатів навчання і рівень сформованості загальних і фахових компетентностей.

Виконання кваліфікаційної роботи передбачає самостійне розв'язання актуального наукового завдання за спеціальністю із застосуванням сучасних методів наукового дослідження, критичного аналізу наукових джерел, опрацювання й узагальнення фактичного матеріалу, формулювання обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій.

Кваліфікаційна робота повинна демонструвати здатність здобувача вищої освіти самостійно здійснювати науковий пошук, визначати мету та завдання дослідження, обґрунтовувати його актуальність, застосовувати сучасні методи дослідження, аналізувати отримані результати, аргументовано викладати власні висновки, дотримуватися принципів академічної доброчесності та вимог академічного письма.

Залежно від рівня вищої освіти кваліфікаційна робота має різний ступінь складності та дослідницької самостійності. Кваліфікаційна робота бакалавра засвідчує здатність випускника розв'язувати складні спеціалізовані завдання у сфері професійної діяльності чи навчання, тоді як кваліфікаційна робота магістра передбачає розв'язання більш складних інноваційних завдань, що потребують поглиблених теоретичних знань, застосування сучасної методології наукового дослідження, критичного осмислення наукових проблем і формулювання самостійних висновків.

Під час виконання курсових і кваліфікаційних робіт здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися вимог **Закону України «Про академічну доброчесність»¹**, а також внутрішніх нормативних документів закладу вищої освіти, що регулюють питання забезпечення академічної доброчесності.

Відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність», академічна доброчесність є важливою передумовою провадження якісної освітньої та наукової діяльності, здобуття якісної освіти, утвердження довіри до результатів навчання і наукових досягнень, а також формування поваги до честі й гідності людини. Закон визначає основні принципи, правила та механізми забезпечення академічної доброчесності, права й обов'язки суб'єктів академічної діяльності, види порушень академічної доброчесності та заходи реагування на такі порушення.

Під час підготовки курсової або кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен самостійно виконувати дослідження, доброчесно використовувати результати праць інших авторів, належним чином оформлювати посилання на всі використані джерела, дотримуватися вимог академічного письма, авторського права та забезпечувати достовірність наведених у роботі фактів, даних і результатів дослідження.

Порушення академічної доброчесності є підставою для застосування заходів академічної відповідальності відповідно до вимог законодавства України та внутрішніх нормативних актів закладу вищої освіти.

2. Вимоги до написання та оформлення курсових й дипломних робіт.

Курсові та кваліфікаційні роботи виконуються державною мовою відповідно до норм сучасної української літературної мови, вимог наукового стилю та академічного письма. Текст роботи повинен характеризуватися логічністю, послідовністю, чіткістю викладу, аргументованістю положень і належним рівнем мовної культури.

Під час підготовки наукової роботи здобувачеві вищої освіти слід уникати безпідставного копіювання текстів із наукових джерел та надмірного цитування. Основні положення дослідження необхідно викладати самостійно, використовуючи власні узагальнення, висновки та аргументацію з обов'язковим дотриманням вимог академічної доброчесності та правил цитування.

Якість курсової чи кваліфікаційної роботи визначається не лише повнотою опрацювання джерельної бази, а й умінням здобувача вищої освіти критично аналізувати наукову літературу, систематизувати й інтерпретувати фактичний матеріал, обґрунтовувати власні наукові положення та формулювати аргументовані висновки. Виклад матеріалу має ґрунтуватися

---

¹ Закон України «Про академічну доброчесність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2026. № 13. ст.35. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 02.08.2026).

насамперед на аналітичному підході, що передбачає критичне осмислення наукових проблем та логічне обґрунтування результатів дослідження.

Після завершення написання текст роботи необхідно уважно перевірити на відповідність нормам сучасної української літературної мови, вимогам наукового стилю, академічного письма, а також на відсутність орфографічних, пунктуаційних, граматичних, стилістичних і технічних помилок. Особливу увагу слід приділити правильності оформлення посилань, списку використаних джерел, таблиць, рисунків, додатків та інших структурних елементів роботи.

Перед поданням курсової або кваліфікаційної роботи на перевірку здобувач вищої освіти повинен завершити її підготовку, забезпечивши логічну цілісність, структурну узгодженість і послідовність викладу матеріалу. Рекомендується здійснювати остаточне технічне оформлення роботи після завершення її змістовної частини, що дає змогу уникнути неузгодженостей між окремими розділами, повторів, неточностей тощо.

Оцінювання курсової та кваліфікаційної роботи здійснюється з урахуванням її наукового рівня, актуальності теми, повноти розкриття поставлених завдань, обґрунтованості висновків, практичного значення отриманих результатів, а також відповідності роботи встановленим вимогам щодо структури й оформлення. Недотримання вимог до оформлення, наукового апарату та бібліографічного опису джерел може негативно вплинути на загальну оцінку роботи, навіть за умови високого рівня її змістового наповнення.

З метою набуття навичок якісного оформлення курсової та кваліфікаційних робіт здобувачу вищої освіти слід звернути увагу на наступне:

- початковою сторінкою роботи є її титульний аркуш, який вважається першою сторінкою, але при цьому – не нумерується;
- сторінка змісту формується у відповідності до встановленого зразка;
- у вступній частині при характеристиці джерел та літератури, обов'язковими є посилання на використаний матеріал;
- текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяється на пропорційні за обсягом розділи та підрозділи, він повинен супроводжуватися посиланнями на використані джерела та літературу. Кожний розділ завершується невеликим висновком;
- загальні висновки не повинні містити посилань;
- список використаних джерел та літератури поділяється на відповідні блоки і формується відповідно до вимог;
- курсова та кваліфікаційна робота може завершуватися додатками, які розміщуються після списку використаних джерел та літератури. Додатки подаються за необхідності і формуються відповідно до вимог.
- здобувач вищої освіти описує усі події у минулому часі від імені третьої особи.

Обсяг текстової частини наукових робіт повинен становити (відповідно до рішення Науково-методичної комісії факультету історії та міжнародних відносин від 12 листопада 2024 р., протокол №3):

- курсова робота – 25 с.
- кваліфікаційна робота бакалавра – 50-60 с.
- кваліфікаційна робота магістра – 60-70 с.

До загального обсягу курсових та кваліфікаційних робіт не включаються список використаних джерел та літератури, анотація, додатки.

Технічне оформлення наукових робіт:

1. курсові та кваліфікаційні роботи друкуються на одному боці аркуша білого паперу формату А4;
2. основний текст роботи набирається шрифтом Times New Roman, кегль – 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5;
3. підрядкові бібліографічні посилання оформлюються шрифтом Times New Roman, кегль – 10 pt, міжрядковий інтервал – 1;
4. підрядкові бібліографічні посилання нумеруються окремо на кожній сторінці, починаючи з цифри 1. Бібліографічний опис джерел подається мовою оригіналу. Електронні адреси (URL) у посиланнях оформлюються чорним кольором без підкреслення;
5. розміри полів сторінок: ліве – 2,5 см; праве – 1,5 см; верхнє та нижнє – по 2 см.;
6. нумерація сторінок роботи є наскрізною. Сторінки нумеруються арабськими цифрами у правому верхньому куті, при цьому титульний аркуш враховується в загальній нумерації, але номер сторінки на ньому не ставиться;
7. заголовки структурних частин курсової та кваліфікаційної роботи – ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ – друкують великими літерами симетрично до тексту, без крапки в кінці;
8. кожна структурна частина курсової та кваліфікаційної роботи (крім підрозділів) починається з нової сторінки;
9. назви розділів курсової та кваліфікаційної роботи друкують великими літерами. Розділи нумерують арабськими цифрами без позначення «№». Після номера розділу та його назви крапка не ставиться. Наприклад:

РОЗДІЛ II.

Українсько-німецькі економічні відносини

- 2.1. Співробітництво України та Німеччини у сфері промисловості.
- 2.2. Українсько-німецькі торговельні зв'язки.

- 10. відстань між заголовком структурної частини роботи та текстом повинна становити не більше ніж два міжрядкові інтервали;
- 11. додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

3. Структура курсової та кваліфікаційних робіт.

Структура повинна бути логічно завершеною та містити такі структурні компоненти:

Курсова робота:

- 1. Титульний аркуш.
- 2. Зміст.
- 3. Перелік умовних позначень (за необхідності).
- 4. Вступ.
- 5. Основна частина (зазвичай три розділи).
- 6. Висновки.
- 7. Список використаних джерел та літератури.
- 8. Додатки (за необхідності).

Кваліфікаційна робота бакалавра:

- 1. Титульний аркуш.
- 2. Зміст.
- 3. Перелік умовних позначень (за необхідності).
- 4. Вступ.
- 5. Основна частина (3-4 розділи по 2-3 підрозділи).
- 6. Висновки.
- 7. Список використаних джерел та літератури.
- 8. Додатки (за необхідності).
- 9. Анотація іноземною мовою (1 сторінка).

Кваліфікаційна робота магістра:

- 1. Титульний аркуш.
- 2. Зміст.
- 3. Перелік умовних позначень чи скорочень (за необхідності).
- 4. Вступ.
- 5. Основна частина (3-4 розділи по 2-3 підрозділи, **перший розділ - аналіз джерел та історіографії**).

6. Висновки.
7. Список використаних джерел та літератури.
8. Додатки (за необхідності).
9. Анотація іноземною мовою (1,5-2 сторінки).

Титульна сторінка.

- повне найменування вищого навчального закладу, факультету та кафедри, де була виконана курсова / кваліфікаційна робота;
- прізвище, ім'я, по батькові автора (здобувача вищої освіти) у називному відмінку (великими літерами);
- назва теми дослідження (можна виокремити жирним шрифтом, великими літерами) без лапок;
- шифр та назва спеціальності (спеціалізації, освітньої програми тощо);
- назва освітнього ступеня;
- ім'я та прізвище, науковий ступінь та вчене звання наукового керівника;
- місто та рік подання роботи до захисту;
- зворотний бік титульної сторінки (для реєстрації кваліфікаційних робіт бакалавра й магістра).

Сторінка змісту.

Розташовується безпосередньо після титульної сторінки. До неї входять такі структурні компоненти: вступ; послідовно перелічені найменування усіх розділів та підрозділів роботи; висновки; список використаних джерел та літератури; додатки (за необхідності), анотація. Крім чітко та лаконічно сформульованих назв структурних підрозділів, у змісті необхідно зазначити номери початкових сторінок вступу, розділів (підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків та анотації.

Якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік можна подати на початку роботи після ЗМІСТУ на окремому аркуші списком (зазвичай у алфавітному порядку). Складається він наступним чином: ліворуч – скорочення (за абеткою), праворуч – розшифровка.

Наприклад:

Т У П	– Товариство українських поступовців.
У Г С	– Українська Гельсінська Спілка.

Вступ.

Вступ є обов'язковою структурною частиною курсової та кваліфікаційної роботи. Він розміщується після змісту та починається з нової сторінки.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначаються його мета і завдання, об'єкт і предмет, хронологічні та географічні межі, методи дослідження, теоретичне та практичне значення отриманих результатів (за наявності). Також у цій частині роботи подається характеристика джерельної бази та стану наукової розробленості проблеми. У курсовій роботі ці питання висвітлюються безпосередньо у вступі, тоді як у кваліфікаційній роботі вони розглядаються в окремому першому розділі. Зміст вступу має відображати логіку дослідження, окреслювати його наукову проблематику та визначати основні напрями розкриття теми.

Вступ виконує важливу організаційно-методологічну функцію, оскільки забезпечує цілісне уявлення про мету, структуру та зміст роботи. У ньому стисло й послідовно викладаються основні положення, які визначають спрямованість проведеного дослідження.

Доцільно готувати остаточний варіант вступу після завершення основного тексту роботи, оскільки саме на цьому етапі здобувач вищої освіти має можливість найбільш точно сформулювати мету і завдання дослідження, узгодити їх із отриманими результатами та уникнути неточностей, повторів невідповідностей тощо.

Основні складові вступної частини курсової та кваліфікаційних робіт:

1. Актуальність теми.
2. Мета і завдання роботи.
3. Об'єкт і предмет дослідження.
4. Хронологічні та географічні межі дослідження.
5. Методологія наукового дослідження.
6. Характеристика джерел та історіографії проблеми (у кваліфікаційних роботах – це окремий (перший) розділ).
7. Апробація результатів (для магістерської роботи).

Актуальність теми.

Актуальність теми дослідження є обов'язковим елементом вступу до курсової та кваліфікаційної роботи. Вона визначає наукову, практичну та суспільну значущість обраної проблеми, обґрунтовує необхідність її дослідження та характеризує відповідність теми сучасним потребам розвитку відповідної галузі знань.

Обґрунтування актуальності передбачає визначення місця досліджуваної проблеми в сучасному науковому просторі, характеристику рівня її розробленості та виявлення питань, які потребують подальшого вивчення. Актуальність розкриває співвідношення між наявними науковими напрацюваннями з певної проблеми та необхідністю отримання нових знань, уточнення або переосмислення окремих її положень. Обґрунтування повинно бути конкретним, логічним і аргументованим. Додатковим підтвердженням актуальності обраної теми є аналіз стану її наукового опрацювання, зокрема наявність або недостатність відповідних матеріалів у наукових виданнях, монографіях, статтях, збірниках наукових праць тощо.

У вступі до курсової або кваліфікаційної роботи актуальність теми доцільно формулювати, використовуючи такі конструкції: «Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що...», «Актуальність обраної проблеми визначається необхідністю...», «Сучасний стан наукової розробки проблеми потребує її подальшого дослідження з огляду на...».

Обґрунтування мети та визначення завдань.

Визначення **мети** є одним із основних елементів наукової роботи, оскільки вона окреслює загальну спрямованість дослідження та очікуваний результат, якого прагне досягти автор. Від чіткості й обґрунтованості її формулювання залежить логіка побудови роботи, послідовність викладу матеріалу та зміст окремих структурних частин.

Правильно сформульована мета дає змогу окреслити коло питань, які потребують розгляду, та забезпечує цілісність наукового пошуку. Вона має відповідати темі роботи, бути конкретною, відображати основний напрям дослідження. Результати реалізації поставленої мети повинні знайти відображення у висновках роботи.

У вступі курсової або кваліфікаційної роботи мету доцільно формулювати такими конструкціями: «Метою курсової роботи є...», «Мета кваліфікаційної роботи полягає у...».

Досягнення мети забезпечується виконанням **завдань**, які конкретизують основні етапи дослідження. Завдання мають бути безпосередньо пов'язані з метою, логічно впливати з неї та спрямовуватися на розкриття теми роботи. Вони не повинні бути надто широкими або виходити за межі проблематики конкретного дослідження. Їх кількість повинна бути оптимальною.

Формулювання завдань здійснюється за допомогою дієслів, що визначають характер наукових дій: «охарактеризувати», «проаналізувати», «дослідити», «з'ясувати», «визначити», «встановити», «обґрунтувати», «розкрити», «простежити», «оцінити» тощо. Саме виконання поставлених завдань забезпечує досягнення її мети.

Визначення об'єкту та предмету дослідження.

Важливими складовими вступу до курсової та кваліфікаційної роботи є визначення об'єкта і предмета дослідження. Їх правильне формулювання дає змогу чітко окреслити межі наукового пошуку, конкретизувати зміст дослідження та забезпечити логічну побудову роботи.

Об'єкт дослідження – це процес, явище, система, діяльність або сукупність суспільних відносин, які породжують наукову проблему та становлять сферу наукового пізнання. Він визначає загальний напрям дослідження і є ширшим за предмет.

Предмет дослідження – це конкретні властивості, ознаки, взаємозв'язки, закономірності, які безпосередньо підлягають науковому аналізу. Саме предмет конкретизує тему дослідження, визначає його зміст і межі та відповідає поставленій меті й завданням.

Нечітке уявлення про об'єкт та предмет дослідження зумовлює довільне тлумачення проблеми, стихійність при зборі наукових фактів.

Визначення методології дослідження.

Виконання курсових та кваліфікаційних робіт вимагає застосування певних методів наукового дослідження. **Метод** – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного засвоєння дійсності, підпорядкованих розв'язанню конкретного завдання. При виконанні наукового дослідження використовують два рівні методів, розмежування яких є досить умовним. Це – **емпіричний рівень**, на якому відбувається процес накопичення фактів, та **теоретичний**, що полягає у досягненні синтезу знань у формі наукової теорії.

Серед методів, які використовують при написанні наукових робіт, варто виокремити наступні:

- історичний метод – метод, що дає можливість дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей, суперечностей;
- діалектичний метод відіграє головну роль у теоретичному осмисленні об'єкта дослідження;
- статистичний метод використовується при дослідженні кількісних параметрів історичного процесу, коли об'єкту дослідження властиві числові показники. Він дозволяє виявити основні характеристики: розмір, протяжність, поширеність, темпи розвитку тощо;
- порівняльно-історичний метод спрямований на зіставлення виявлених історичних фактів із серією інших, схожих, однотипних, у тому числі з фактами, властивими іншим історичним періодам. Із цим методом межують такі наукові прийоми дослідження, як аналогія та екстраполяція. Умовивід за аналогією – це висновок про схожість двох чи більше явищ за певними

ознаками, зроблений на підставі схожості інших їхніх ознак. Екстраполяція передбачає поширення висновків, отриманих у ході дослідження однієї частини явища (процесу) на іншу його частину;

– проблемно-хронологічний метод передбачає розділення широких тем на вузьчі, кожна з яких розглядається в хронологічній послідовності. При використанні такого методу, дослідження здійснюється за періодами й епохами, а в межах теми – за проблемами;

– системно-структурний метод є найефективнішим при дослідженні складних, динамічних систем, що складаються з великої кількості взаємодіючих елементів, які створюють відносно стійку цілісність;

– структурно-аналітичний метод передбачає з'ясування структурних елементів та особливостей досліджуваних явищ.

При написанні курсових та кваліфікаційних робіт заохочується застосування міждисциплінарних підходів. Також бажано використовувати принцип багатофакторності (передбачає вивчення всього комплексу факторів, що впливали на предмет дослідження), принцип усебічності (аналіз явищ у всій складності їх взаємозв'язків), принцип історизму (передбачає висвітлення минулого в його історичному контексті, з урахуванням тих змін, які відбувалися з предметом дослідження та з усіма пов'язаними з ним явищами).

Визначення та обґрунтування хронологічних меж дослідження.

Цей компонент вступної частини є обов'язковим, навіть якщо хронологія зазначена у назві теми дослідження. Здобувач повинен аргументувати обрання саме цього періоду для дослідження із поясненням (обґрунтуванням) верхньої та нижньої межі з прив'язкою до певних історичних та знакових подій, років життя певних історичних особистостей тощо.

Визначення та обґрунтування географічних меж дослідження.

Подаються за необхідності. Таким чином здобувач фіксує (локалізує) історичний (історико-географічний) простір, в межах якого відбувалися зазначені події чи тривало життя певної особистості. Слід пам'ятати, що назви місцевостей, міст, країн, річок і т.д. стародавніх часів та доби середньовіччя можуть відрізнятися від сучасних. У такому випадку, здійснюючи історико-географічну локалізацію, не завадило б у дужках зазначити сучасні назви.

Характеристика джерельної бази та історіографії.

Обов'язковою складовою наукових робіт є аналіз джерел та фахової літератури (історіографії) з теми дослідження.

У **курсній** роботі характеристика джерел та літератури може бути зазначена у вступі (орієнтовний обсяг – 1-2 сторінки).

Згідно з **Положенням УжНУ «Про дипломну роботу (дипломний проект)»**¹ р., в основній частині дипломної роботи **бакалавра** здобувач подає аналіз джерел та «...окреслює етапи розвитку наукової думки за тематикою роботи; формулює питання, що залишилися невирішеними і визначає своє місце у розв'язанні проблеми...»².

Характеристика джерельної бази та історіографії проблеми у дипломній роботі **магістра** здійснюється в окремому (першому) розділі.

Забороняється цитування в тексті та внесення до бібліографічних списків наукових праць і джерел, які опубліковані російською мовою.

Після того, як здобувач вищої освіти визначився із темою дослідження, він повинен проаналізувати джерельну базу, на основі якої планує написати курсову або кваліфікаційну роботу. Автору слід не лише перераховувати джерела (документи), але й проаналізувати їх зміст. Під час характеристики джерел варто обрати певний системний підхід, який базується на принципах або хронології (тобто подання характеристики джерел, починаючи від найдавнішого), або пріоритетності (характеристика починається із найважливішого для дослідника джерела). **Аналіз джерел супроводжується першими посторінковими посиланнями**, в яких доцільно зафіксувати усі параметри документу для того, щоб потім їх вже не виписувати у повному обсязі, обмежуючись скороченнями.

Для визначення стану розробки проблеми, здобувач повинен подати розгорнуту характеристику історіографії дослідження. Тобто, охарактеризувати усе те, що було написано до нього в контексті дослідження конкретної проблеми дослідниками різних епох та країн. Особливий акцент слід робити на дослідження вітчизняних істориків та на сучасні праці, які демонструють новий (свіжий) погляд на проблему. Потрібно виявляти та аналізувати різні точки зору, що сприяє об'єктивному висвітленню теми.

Здійснюючи аналіз наукової літератури, слід робити посторінкові посилання, у яких доцільно зафіксувати усі параметри наукової літератури для того, щоб потім їх вже не виписувати у посиланнях по тексту розділів.

Огляд повинен бути систематизованим аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг й недоліків наукових праць. В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій,

---

¹ Положення про дипломну роботу (дипломний проект). Введено в дію наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» від 13.12.2016 р. № 225/01-17. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/5410> (дата звернення: 01.08.2026).

² Там само.

що аналізуються, достатньо назвати автора й назву праці та зробити посторінкове посилання. **Бібліографічний опис** – це сукупність бібліографічних відомостей про джерело. Правила складання бібліографічного опису регламентовані **Державним стандартом України за 2015 р. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»**.¹

Структура курсової та кваліфікаційних робіт.

Подається наприкінці вступної частини. Автор роботи у стислій формі (в межах одного абзацу) характеризує зміст кожного із структурних підрозділів свого дослідження, починаючи зі вступу, закінчуючи додатками. Наприклад, «Дипломна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків (обсягом 4 позиції). Перший розділ присвячений ....., другий розділ характеризує....., третій розділ стосується.....».

Основна частина.

Основна частина наукової роботи складається з **розділів та підрозділів**. Ці структурні компоненти мають наступну мету: з одного боку, ставиться ціль практичного засвоєння студентом методик аналізу проблем й аналітичної обробки інформації, з іншого – необхідно здійснити теоретичні дослідження, дійти певних висновків, які дозволять сформулювати власну думку з приводу проблематики, вирішити завдання відповідно до мети дослідження.

Зміст основної частини дозволяє розкрити головні науково-теоретичні положення, поняття досліджуваної теми, визначити різноманітні підходи до розуміння сутності проблеми і засобів її практичного вирішення.

У розділах здобувач повинен висловлювати своє ставлення до фактів, висувати пропозиції, пов'язані з розвитком (оцінкою, удосконаленням, зміною, переосмисленням тощо) того чи іншого історичного явища або процесу, тобто продемонструвати аналітично-практичні здібності. У цьому випадку найскладнішим є поділ основної частини на розділи та підрозділи і формулювання їх назв. Як правило, **основна частина курсової роботи** поділяється три рівноцінних за обсягом розділи, кожний з яких фігурує під відповідним порядковим номером (номер позначається: Розділ I., Розділ II., Розділ III.) та починається з нового аркушу.

Кваліфікаційні роботи повинні складатися з трьох-чотирьох розділів, які містять два-три підрозділи. Щодо підрозділів, то вони, в залежності від приналежності до конкретного розділу нумеруються наступним чином: 1.1.,

¹ Список літератури за новими вимогами ДСТУ 8302:2015. URL: <https://www.бібліотекар.укр/2016/09/c-83022015.html> (дата звернення: 01.08.26).

1.2. (тобто є складовими Розділу I.); 2.1., 2.2. (тобто є складовими Розділу II.) і т.д. Суттєвим недоліком наукової роботи може бути непропорційність обсягів розділів та підрозділів. Тому, при розподілі матеріалу здобувач повинен визначити, нехай приблизно, розміри кожного розділу та підрозділу роботи та їх взаємозв'язок.

Зміст кожного розділу повинен відповідати його назві, характеризуватися глибоким аналізом досліджуваного питання, змістовним обґрунтуванням. Це не означає, що усі розділи повинні бути перевантажені матеріалом, особливо однотипним.

Розкриваючи сутність досліджуваної проблеми, автор роботи повинен не просто логічно та послідовно викласти матеріал, але й глибоко узагальнити його. З цією метою кожен розділ завершується коротким висновком. **У Висновках до розділів не повинно бути жодних посилань.**

Оформлення посилань.

Складовою частиною курсової чи кваліфікаційної роботи є цитування та пов'язані з ним посилання на використані джерела й літературу.

У випадку використання *неопублікованих (архівних) матеріалів*, посилання на них здійснюють наступним чином із зазначенням конкретного аркуша, з якого запозичено матеріал. **Наприклад:**

1. Державний архів Закарпатської області (далі – ДАЗО). Ф.П-1. Оп.1. Од. зб. 80. Арк. 56.
2. Центральний Державний Архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО). Ф. 27. Оп. 17. Од. зб. 6633. Арк. 158.

Посилання на матеріали *опублікованих джерел* здійснюють наступним чином із зазначенням конкретної сторінки, з якої запозичено матеріал. **Наприклад:**

1. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). *Історія України: хрестоматія*. Упоряд. В. М. Литвин. Київ: Наукова думка, 2013. С. 235.

Можливі наступні варіанти оформлення *цитування*:

1. Цитата може супроводжуватися словами автора наукової праці. У цьому випадку цитата береться у лапки і починається з великої літери. Інші знаки пунктуації ставляться так само, як і при прямій мові. **Наприклад:**

Угорський лідер Я.Кадар відзначив: «Робоча людина незадоволена, коли вона хоче щось купити, а грошей у неї на цю покупку не вистачає. Але вона ще більше незадоволена, коли гроші в неї є, а купити на них потрібне вона не може».

2. Цитата може знаходитися в авторському тексті як частина речення, тоді вона також береться у лапки, але пишеться з маленької літери.
Наприклад:

Видатний український історик М.Грушевський зауважив, що «після проголошення самостійності Української Республіки ніхто вже не може ховатися в хаші нейтралітету, бо тепер є боротьба двох держав, України і Великоросії».

3. Якщо здобувач передає думку автора своїми словами або наводить дані, запозичені з документів, то необхідно в усіх випадках вказувати відповідне джерело. **Наприклад:**

На думку видатного українського історика М.Грушевського, після проголошення самостійності УНР ніхто вже не може ховатися в хаші нейтралітету.

Посилання у курсовій та кваліфікаційних роботах здійснюються ПОСТОРІНКОВО в нижній частині аркушу (підрядкові бібліографічні посилання), оформлюються шрифтом Times New Roman, кегль – 10 pt, міжрядковий інтервал – 1; нумеруються окремо на кожній сторінці, починаючи з цифри 1. Бібліографічний опис джерел подається мовою оригіналу (тобто, якщо монографія написана українською мовою, то й посилання повинно бути українською, угорською – угорською, англійською – англійською тощо).

Здобувач вищої освіти вперше робить поклики у вступній частині роботи при характеристиці основної джерел та літератури. У такому випадку, в основній частині повторно не потрібно розписувати всі дані джерела чи наукової праці, оскільки це вже зроблено у вступі. Так само і в тексті основної частини, у випадку першого посилання на джерело чи літературу, слід виписувати усі вихідні дані, а в подальшому – лише скорочені варіанти.

При посиланні на наукову працю зазначається прізвище та ініціали автора (чи авторів), назва (без лапок, за винятком тих, які мають місце), місто видання, назва видавництва, рік видання та вказується конкретна сторінка, звідки була запозичена інформація. Необхідно дотримуватися вимог щодо використання розділових знаків при оформленні посилань. **Назви міст подаються без скорочень – Київ, Варшава, Ужгород.** Після назви міста ставиться дві крапки і вказується видавництво, далі – кома, рік видання і конкретна сторінка, з якої запозичено певні відомості. Сторінка позначається великою літерою «С», після неї – крапка, номер сторінки, крапка.
Наприклад:

¹ Кульчицький С. В. Новітня історія України (1953-2023). Київ: Арій, 2024. С. 252.

Якщо на одній і тій самій сторінці автор робить поклик на видання повторно, то використовуються такі слова як: «Там само», а в англійському варіанті – «Ibidem». **Наприклад:**

¹ Кульчицький С. В. Новітня історія України (1953-2023). Київ: Арій, 2024. С. 69.

² Там само.

Якщо цитата / інформація взята з іншої сторінки, тоді обов'язково потрібно вказати номер сторінки. **Наприклад:**

¹ Кульчицький С. В. Новітня історія України (1953-2023). Київ: Арій, 2024. С. 69.

² Там само. С. 74.

Багатотомні видання, крім назви міста, видавництва і року видання, повинні відображати інформацію про кількість томів, номер тому, на який автор робить посилання. **Наприклад:**

¹ Яворницький Д. Історія запорозьких козаків. У 3 т. Київ: Критика, 1990. Т.2. С. 85.

Якщо цитується уривок *статті*, то студент у посиланні вказує прізвище та ініціали автора статті, назву (без лапок), назву журналу, після чого ставить крапку. Далі зазначається рік видання, номер журналу та конкретна сторінка. **Наприклад:**

¹ Кульчицький С. Російсько-українське протистояння як екзистенційна війна. *Світогляд*. 2024. № 19(5). С. 3-11.

Якщо у курсовій або кваліфікаційній роботі кілька разів використовується одне і теж джерело чи дослідження одного і того ж автора, то достатньо раз вказати всі вихідні дані, а в подальшому використовувати скорочення «Вказана праця», «Названа праця», «Ор. cit» (у випадку іншомовної літератури). **Наприклад:**

¹ Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах. Ужгород: Патент, 1997. С. 102.

² Федака С. Історія України. Т. 16. Розбудова держави 1996-2024. Серія 3. Модерна історія. Ужгород: «TIMPANI», 2024. С. 150.

³ Данилюк Д. Вказана праця. С. 155.

Якщо автор робить посилання на декілька праць одного і того ж автора, то в такому випадку, навіть при багаторазових посиланнях (для уникнення плутанини), обов'язково вказується автор і початкові слова в назві праці (скорочувати можна місце та рік видання). **Наприклад:**

¹ Федака С. Історія України. Т. 16. Розбудова держави 1996-2024. Серія 3. Модерна історія. Ужгород: «TIMPANI», 2024. С. 172.

² Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах. Ужгород: Патент, 1997. С. 102.

³ Федака С. Історія України. Т. 16. Розбудова держави 1996-2024. С. 172.

⁴ Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах. С. 120.

У посиланнях на використаний матеріал з **мережі Інтернет** вказується повна назва сайту, з якого була взята інформація та фіксується остання дата відвідування сайту. **Наприклад:**

Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.06.2026).

Оформлення таблиць.

При наявності в роботі значного цифрового матеріалу, його варто подати у вигляді таблиць. **Таблиці** нумеруються послідовно у межах розділів. З абзацу розміщують слово «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці. Таблиці розміщують у роботі одразу ж після першого згадування про них у тексті або на наступній сторінці. Розміщувати таблиці слід так, щоб їх можна було читати не повертаючи рукопису. Таблиці значного обсягу рекомендується розміщувати в додатках наприкінці наукової роботи.

Висновки.

Висновки є завершальним структурним елементом курсової та кваліфікаційної роботи. Їх подають після основної частини, починаючи з нового аркуша. У висновках стисло узагальнюються основні результати дослідження, формулюються підсумки, що відповідають поставленій меті та завданням роботи, а також окреслюються перспективи подальших наукових досліджень

Висновки не повинні бути механічним повторенням положень вступу, основної частини роботи або висновків до окремих розділів. Вони мають являти собою узагальнений виклад основних результатів.

Під час оформлення загальних висновків **посилання на джерела не використовуються.**

У висновках важливо зазначити не лише теоретичну, але й практичну цінність дослідження. Обов'язковим у висновках є співставлення отриманих результатів із завданнями, вказаними у вступі.

Список використаних джерел та літератури.

Наукове дослідження завершується списком використаних джерел та літератури, який розміщується після висновків і починається з нового аркуша. У цьому структурному елементі курсової або кваліфікаційної роботи

наводиться повний перелік використаних джерел: опублікованих і неопублікованих (архівних) документів, монографій, наукових статей, матеріалів конференцій, нормативно-правових актів, електронних ресурсів та інших наукових праць, на які автор посилається в тексті роботи.

До списку використаних джерел та літератури включаються лише ті джерела й наукові праці, які були безпосередньо використані під час виконання дослідження та на які є посилання в тексті роботи.

Бібліографічні описи подаються мовою оригіналу в алфавітному порядку: спочатку розміщується література, опублікована українською мовою, а потім – латиною. Кожен бібліографічний опис починається з нового рядка.

Забороняється цитування в тексті та внесення до бібліографічних списків наукових праць і джерел, які опубліковані російською мовою.

Список складається з кількох розділів:

І. Джерела

Джерела розміщуються в алфавітному порядку із наскрізною нумерацією.

Неопубліковані (архівні матеріали) вказуються із зазначенням назви архівної установи, фонду зберігання, одиниці зберігання та загальною кількістю аркушів вказаної архівної справи. Допускається використання скороченої назви архівної установи в разі повторного її зазначення.

Наприклад:

1. Державний архів Закарпатської області (далі – ДАЗО). Ф. П-1. Оп. 1. Од. зб. 80. 114 арк.
2. Центральний Державний Архів громадських об'єднань України.(далі – ЦДАГО). Ф. 27. Оп. 17. Од. зб. 6633. 308 арк.

Опубліковані (документи, законодавчі пам'ятки, заяви, спогади, щоденники, епістолярія тощо) оформляють наступним чином:

1. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). *Історія України: хрестоматія*. Упоряд. В. М. Литвин. Київ: Наукова думка, 2013. С. 232 – 236.

У випадку, якщо автор курсової чи кваліфікаційної роботи має можливість використати окреме видання конкретного джерела, то варіант його оформлення буде наступним:

Боплан Г. Л. де. Опис України. Пер. з фр. В. Косика. Львів: Мета, 1998. 179 с.

Не допускається посилання на хрестоматію чи збірник документів без зазначення конкретного документа (джерела), на який посилається автор.

II. Монографії, статті, посібники:

Монографії, наукові статті, навчальні посібники та інші наукові праці подаються у вигляді бібліографічного списку в алфавітному порядку із наскрізною нумерацією. Спочатку розміщуються праці, опубліковані українською мовою, а потім – латиною.

Бібліографічний опис монографій та інших неперіодичних видань має містити прізвище та ініціали автора (авторів), назву видання (без лапок), місце видання, назву видавництва, рік видання та загальну кількість сторінок.

Під час оформлення бібліографічного опису статей зазначаються прізвище та ініціали автора (авторів), назва статті, назва видання, рік видання, номер (за наявності) та сторінки, на яких опубліковано статтю. У бібліографічному описі статей сторінки позначаються великою літерою «С» (наприклад: С. 25-38).

Назви періодичних видань, збірників статей виокремлюються *курсивом*. **Наприклад:**

Падалка С. Українське село в умовах соціально-економічного транзиту: трансформації чи виживання? *Український історичний журнал*. 2016. № 4. С. 108-122.

Крім того, практикують варіанти скорочення назв періодичних журналів, наприклад, «*Український історичний журнал*» (*УІЖ*). У такому випадку у списку використаних джерел та літератури, при першому написанні назви конкретного журналу, назва розписується повністю, але у дужках зазначається аббревіатура скорочення. **Наприклад:**

Падалка С. Українське село в умовах соціально-економічного транзиту: трансформації чи виживання? *Український історичний журнал* (далі – *УІЖ*). 2016. № 4. С. 108-122.

Якщо монографічне дослідження чи стаття мають від одного до трьох (включно) авторів, то усі їх прізвища та ініціали фіксуються у списку в тій послідовності, в якій вони зазначені у виданні. **Наприклад:**

Балух В.О., Коцур В.П. Ранньомодерна Європа: підручник. Чернівці: Наші книги, 2016. 704 с.

У випадку використання студентом збірника статей, в якому розміщено наукові праці різних авторів, крім прізвища та ініціалів конкретного автора, назви його дослідження, слід зафіксувати повну назву зібрання, але вказати лише конкретні сторінки відповідної статті. **Наприклад:**

Кульчицький С. Російсько-українське протистояння як екзистенційна війна. *Світосгляд*. 2024. № 19(5). С. 3-11.

У випадку використання інформації з **мережі Інтернет**, студент повинен зафіксувати повну назву сайту, з якого була взята інформація та вказати останню дату відвідування сайту. **Наприклад:**

Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники матеріалів: В.Бахрушин, Є.Ніколаєв. URL: <https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/30e2a1033cd79e06d264e46a56ace289/> (дата звернення: 01.08.2026).

Додатки

Додатки є продовженням і доповненням наукової роботи. Вони розміщуються після списку використаних джерел та літератури, починаючи з нового аркуша. Додатки можуть бути розміщені безпосередньо в тексті наукової роботи, якщо вони мають невеликий обсяг.

Додатками можуть бути історичні карти, схеми, малюнки, портрети видатних діячів, зображення культурних пам'яток тощо. Вони не є обов'язковим структурним компонентом роботи, подаються за необхідності та не враховуються до її загального обсягу. Водночас наявність додатків може бути важливою, оскільки вони доповнюють зміст дослідження, сприяють кращому сприйняттю матеріалу, унаочнюють результати роботи та забезпечують її логічну завершеність.

Якщо здобувач вищої освіти вирішує доповнити роботу додатками, у змісті необхідно зазначити наявність цього структурного компонента. Якщо додатки відсутні, зазначати їх у змісті не потрібно.

Оформлення додатків розпочинається з назви структурного підрозділу **ДОДАТКИ**, яку розміщують посередині окремого аркуша. На наступних аркушах подаються самі додатки. Навіть якщо додаток лише один, назву структурного підрозділу подають у множині – **ДОДАТКИ**.

Додатки нумеруються великими літерами української абетки: **Додаток А, Додаток Б** тощо, за винятком літер **І, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**. Якщо в роботі використано лише один додаток, він позначається як **Додаток А**. На одній сторінці може бути розміщено кілька додатків, кожен із яких має відповідне літерне позначення.

Кожен додаток повинен мати заголовок, який розміщується над зображенням симетрично до тексту сторінки. Під заголовком або в дужках відповідно до вимог оформлення обов'язково зазначається джерело, з якого отримано матеріал.

У тексті роботи необхідно визначити місце, де вперше використовується інформація, що відповідає змісту конкретного додатка, та наприкінці речення зазначити назву додатку, наприклад: «В елліністичну добу, коли монархи отримали у своє розпорядження значні фінансові ресурси, а містобудівники – достатньо простору для реалізації своїх задумів, гіпподамова схема містобудування отримала новий поштовх для розвитку. Заради справедливості варто зазначити, що реалізувати на практиці цю традицію виявилось значно складніше. Чи не єдиним прикладом

максимального дотримання вимог гіпподамової системи може слугувати Олександрія Єгипетська (див. Додаток А)».

Анотація.

Заключною частиною кваліфікаційної роботи є анотація іноземною мовою (зазвичай, англійською) обсягом 1,5-2 сторінки. У ній повинно міститися ім'я та прізвище здобувача зверху справа, назва теми роботи (великими літерами), стисла характеристика змісту основної частини кваліфікаційної роботи та висновків.

Анотація завершується переліком ключових понять (key words), які є знаковими для кваліфікаційної роботи, відтворюють її сутність.

Курсова робота не повинна містити анотацію

4. Етапи виконання курсових та кваліфікаційних робіт.

Вибір теми дослідження, призначення наукового керівника, функції керівника та обов'язки здобувача.

Вибір теми є початковим, але надзвичайно відповідальним етапом підготовки курсової та кваліфікаційної роботи. Правильно обрана тема значною мірою визначає успішність подальшого дослідження.

Тему роботи здобувач вищої освіти обирає з урахуванням орієнтовної тематики, запропонованої кафедрою. Тематика курсових і кваліфікаційних робіт розробляється та щорічно оновлюється кафедрою. Вона має відображати актуальні проблеми історичної науки на сучасному етапі її розвитку, відповідати завданням фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін, охоплювати основні наукові напрями, за якими працює кафедра, та бути пов'язаною з практичними потребами професійної діяльності історика.

Під час вибору теми необхідно прагнути до того, щоб вона, з одного боку, забезпечувала максимально ефективне використання набутих здобувачем знань, навичок і вмінь, а з іншого – викликала пізнавальний інтерес та стимулювала самостійну дослідницьку діяльність. Важливо, щоб вибір теми здійснювався добровільно та усвідомлено. Такий підхід створює оптимальні передумови для якісного проведення дослідження та досягнення очікуваних результатів.

Це не виключає можливості звернення здобувача за консультацією до викладачів або фахівців-практиків. Водночас доцільно, щоб консультаціям передувало самостійне ознайомлення з орієнтовною тематикою, визначення власних наукових інтересів та попереднє обґрунтування можливого напрямку дослідження.

Обрана тема має бути конкретною, актуальною, характеризуватися елементами наукової новизни та мати теоретичне і, за можливості, практичне значення. Важливо, щоб вона була забезпечена достатньою кількістю доступних і репрезентативних джерел та наукової літератури. Це дає змогу здобувачеві продемонструвати здатність критично осмислювати й оцінювати науковий доробок попередників, здійснювати глибокий і всебічний аналіз джерел, а також застосовувати належні методи опрацювання документальних та інших матеріалів.

Вибір теми курсової або кваліфікаційної роботи здійснюється протягом перших тижнів навчального року. Після визначення теми здобувач подає заяву на ім'я завідувача кафедри за встановленим зразком із проханням затвердити тему дослідження. Обрані теми курсових і кваліфікаційних робіт затверджуються кафедрою у встановленому порядку. За необхідності тема може бути змінена або уточнена відповідно до встановленої процедури.

Для надання методичної та науково-консультативної допомоги під час підготовки курсової або кваліфікаційної роботи кафедра призначає здобувачеві наукового керівника з числа науково-педагогічних працівників. Розподіл і затвердження наукових керівників здійснюються завідувачем кафедри з урахуванням наукових інтересів науково-педагогічних працівників, їхньої фахової компетентності та обсягів педагогічного навантаження.

Упродовж усього періоду роботи над дослідженням науковий керівник здійснює консультативний та методичний супровід здобувача, сприяє організації його самостійної роботи, допомагає визначити оптимальні напрями дослідження, заохочує до творчого підходу, академічної доброчесності та самостійного опрацювання наукових джерел.

Функції наукового керівника:

- надає допомогу у формулюванні остаточного варіанту теми дослідження та у складанні календарного графіка виконання курсової чи кваліфікаційної роботи;
- узгоджує разом із здобувачем орієнтовний план роботи;
- рекомендує спеціальну літературу та джерела;
- проводить консультації, а при необхідності сприяє залученню до консультацій й інших викладачів факультету;
- здійснює контроль за графіком виконання наукової роботи, її якістю та своєчасним виконанням;
- перевіряє виконання роботи та дає фахову оцінку виконаному;
- періодично звітує на засіданнях кафедри про хід написання та підготовку наукової роботи до захисту.

Обов'язки здобувача вищої освіти:

– своєчасно та ґрунтовно опрацювати наукові праці, що безпосередньо або опосередковано стосуються теми курсової чи кваліфікаційної роботи, усвідомити сутність досліджуваної проблеми та визначити можливі шляхи її наукового розв'язання.

Основу дослідження становлять теоретичні положення – ідеї, підходи та концепції, які можуть бути належно розкриті лише в безпосередньому зв'язку з конкретним історичним матеріалом. Саме фактичний матеріал дає змогу перевірити обґрунтованість певних наукових положень і поглядів щодо вирішення конкретної проблеми.

Під час добору, систематизації та аналізу фактичного матеріалу необхідно забезпечувати його достовірність та об'єктивність. Достовірність передбачає відповідність наведених фактів дійсності та їх підтвердженість належними джерелами, тоді як об'єктивність – всебічне й неупереджене висвітлення досліджуваних явищ і процесів із урахуванням усіх їхніх суттєвих характеристик, а не лише позитивних або негативних аспектів.

– сформувати розширену бібліографію за обраною темою. Цей процес передбачає систематичний і всебічний пошук та опрацювання наукових джерел, зокрема спеціальних бібліографічних покажчиків, бібліографічних оглядів, публікацій у наукових періодичних виданнях, а також предметних і систематичних каталогів бібліотек. У процесі бібліографічного пошуку доцільно використовувати як традиційні бібліотечні ресурси, так і сучасні електронні інформаційно-пошукові системи, репозитарії та наукові бази даних. Важливу допомогу здобувачеві в пошуку, відборі та уточненні необхідних джерел можуть надати працівники довідково-бібліографічних відділів бібліотек, які володіють методиками пошуку та систематизації наукової інформації.

Слід урахувати, що бібліографія за темою наукової роботи не є остаточно сформованою на початковому етапі дослідження. У процесі опрацювання проблеми вона постійно доповнюється, уточнюється та актуалізується. Тому здобувачеві необхідно систематично відстежувати нові монографії, наукові статті, збірники матеріалів конференцій, дисертаційні дослідження, інші наукові праці та публікації, що стосуються теми дослідження. Такий підхід забезпечує повноту опрацювання наукового доробку з відповідної проблематики, сприяє виявленню сучасних наукових підходів і дає змогу сформувати належну джерельну базу наукової роботи;

– після вивчення загальної літератури й складання бібліографії з теми дослідження, здобувач визначає приблизний план роботи, який обов'язково узгоджує з науковим керівником (під час написання роботи план може зазнати певних змін у бік його удосконалення й остаточно сформуватися наприкінці роботи над обраною темою). Варто пам'ятати, чим чіткішим і логічнішим є план, тим легше здобувачу здійснювати підготовчу роботу (пошук літератури, збір фактичного матеріалу тощо), викладати свої думки, робити обґрунтовані висновки;

– наступним етапом роботи є опрацювання спеціальної наукової літератури за темою наукової роботи. Здобувач вивчає монографії, наукові статті та інші наукові праці, роблячи необхідні виписки відповідно до встановлених правил. Під час добору літератури слід ретельно фіксувати бібліографічні відомості про кожне джерело: прізвище та ініціали автора, назву праці, місце і рік видання, назву видавництва та загальну кількість сторінок. Для статей додатково зазначають назву видання, рік, номер (випуск) та сторінки публікації. Точність бібліографічних записів забезпечує належне оформлення посилань і списку використаних джерел у курсовій та кваліфікаційній роботі.

– зібраний матеріал групується по кожному розділу чи по кожному структурному підрозділу курсової чи кваліфікаційної роботи;

– важливий етап у зборі матеріалів – вивчення джерел (сюди відносяться архівні матеріали, збірники документів, мемуарна література, статистичні збірники тощо);

– збирається та систематизується й ілюстративний матеріал – фотографії, схеми, малюнки, карти (одночасно здобувач повинен зафіксувати джерело походження ілюстративного матеріалу);

– в ході збирання та вивчення матеріалу здобувач остаточно уточнює структуру роботи, назви розділів, підрозділів (у бакалаврських та магістерських роботах). Усі можливі зміни варто погоджувати із науковим керівником.

Мова і стиль наукової роботи.

Курсова та кваліфікаційна робота є науковим дослідженням, тому її текст має відповідати вимогам наукового стилю. Основними його ознаками є логічність, послідовність, цілісність, об'єктивність, точність, ясність і стислість викладу.

Логічний зв'язок між частинами тексту забезпечується відповідними мовними засобами: по-перше, по-друге, насамперед, отже, таким чином, проте, однак, тому, унаслідок цього, відповідно до цього, крім того, підсумовуючи тощо. Для переходу до іншого питання доцільно використовувати конструкції розглянемо, звернімо увагу на, перейдемо до та ін.

Науковий текст має містити точні, аргументовані й обґрунтовані твердження, що ґрунтуються на опрацьованих джерелах і результатах дослідження. Не рекомендується використовувати риторичні запитання, емоційно забарвлену лексику, розмовні вислови та інші засоби, що не відповідають науковому стилю.

Важливою вимогою є послідовне й точне використання наукової термінології. У разі використання положень або висновків інших дослідників необхідно зазначати відповідне джерело чи автора думки.

Науковий виклад переважно має безособовий характер. Доцільно використовувати конструкції встановлено, визначено, проаналізовано,

результати дослідження свідчать, можна зробити висновок тощо. За потреби допускається форма першої особи множини: на нашу думку, нами встановлено.

Текст кваліфікаційної роботи повинен бути логічним, об'єктивним, точним, послідовним і стилістично нейтральним та відповідати нормам сучасної української літературної мови.

5. Організація та проведення захисту курсових та дипломних робіт.

Захист курсової роботи:

Завершальним етапом оформлення курсової роботи є підготовка чистового примірника та його переплетення відповідно до встановлених вимог. Після того, як робота написана та оформлена, здобувач подає її на кафедру в чітко встановлений термін. Про термін подання остаточного варіанту роботи на кафедру здобувача інформують окремим оголошенням. Робота, яка без поважних причин подана на кафедру пізніше встановленого терміну може бути не допущена до захисту, а захист переноситься на визначений термін.

На кафедрі курсову роботу реєструють у спеціальному журналі реєстрації і передають науковому керівнику, який повинен підготувати відгук. У відгуку наукового керівника зазначається: оцінка актуальності теми, зміст основних питань та завдань, оцінка теоретичного рівня роботи, використання сучасних методик, перелік основних результатів.

Під час захисту здобувач озвучує назву теми дослідження і виступає з промовою, розрахованою до 10 хвилин.

У виступі здобувача доцільно висвітлити основні положення та результати дослідження:

- обґрунтувати актуальність, мету та завдання дослідження;
- стисло викласти сутність проведених досліджень;
- озвучити основні висновки.

Виступ повинен бути лаконічним. Після виступу здобувача, усі присутні на захисті мають право задавати йому запитання, які напряму пов'язані із проблематикою дослідження. Здобувач повинен змістовно відповідати на усі запитання. Таким чином, він демонструє володіння матеріалом, вміння відстоювати свою позицію тощо. На усі критичні зауваження здобувач повинен надати вичерпну відповідь. Комісія, по завершенню усіх захистів, на закритому засіданні шляхом відкритого голосування більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Кінцева оцінка визначається з урахуванням якості написання й оформлення курсової роботи та виступу здобувача під час захисту і його відповідей на запитання та критичні зауваження.

У присутності здобувачів вищої освіти голова комісії зачитує оцінки курсових робіт. Позитивна оцінка роботи перегляду не підлягає. Комісія, як виняток, може рекомендувати здобувачу усунути несуттєві зауваження та помилки з повторним захистом у період роботи комісії. Здобувач, який отримав за виконання курсової роботи незадовільну оцінку допускається до захисту після повторного виконання (виправлення) роботи.

Захист дипломної роботи бакалавра / магістра:

Завершальним етапом підготовки кваліфікаційної роботи є оформлення її чистового примірника та переплетення відповідно до встановлених вимог. Після завершення роботи здобувач вищої освіти подає її на кафедру у визначений термін. Інформація про кінцевий термін подання кваліфікаційної роботи доводиться до відома здобувачів у встановленому закладом вищої освіти порядку.

Кваліфікаційна робота реєструється на кафедрі та передається науковому керівникові для підготовки відгуку. У відгуку оцінюються актуальність теми, зміст і рівень виконання завдань, теоретична та практична значущість результатів, використані методи дослідження, а також формулюється висновок щодо готовності роботи до захисту.

Після отримання відгуку кваліфікаційна робота подається завідувачеві кафедри для прийняття рішення про допуск до захисту відповідно до встановленої процедури. Допущена до захисту робота передається на рецензування відповідно до вимог закладу вищої освіти. Рецензентом, як правило, є фахівець відповідної галузі, який не є науковим керівником здобувача та не має конфлікту інтересів. Рецензія містить оцінку змісту, рівня виконання та результатів дослідження і є складовою матеріалів, що подаються до захисту.

Подання кваліфікаційної роботи після встановленого терміну може бути підставою для недопуску до захисту або його перенесення відповідно до нормативних документів закладу вищої освіти.

Рецензент готує розгорнуту рецензію, в якій обов'язково зазначає:

- актуальність теми дослідження;
- відповідність назви теми та назв розділів і підрозділів змісту роботи;
- фіксує науково-обґрунтоване розкриття змісту роботи, характер дослідницького спрямування, кількість та якість вихідного матеріалу;
- відзначає позитивні моменти та недоліки роботи;
- рецензія завершується рекомендованою оцінкою.

Рецензент повинен повернути кваліфікаційну роботу разом із рецензією секретареві Екзаменаційної комісії (ЕК). Здобувач та його науковий керівник мають право ознайомитися із змістом та оцінкою рецензії.

Для захисту в ЕК подають:

- виконану здобувачем кваліфікаційну роботу з обов'язковим висновком завідувача профільної кафедри про допуск здобувача вищої освіти до захисту;
- письмовий відгук наукового керівника з аналізом роботи здобувача та рекомендацією до захисту;
- письмову рецензію на кваліфікаційну роботу із зазначеною оцінкою (балами).

Захист кваліфікаційної роботи є публічним і проводиться на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії при обов'язковій присутності голови комісії або його заступника.

Здобувач вищої освіти повинен з'явитися у день захисту на відповідну годину. Рекомендується написати промову та підготувати презентаційний матеріал.

На захисті голова комісії представляє здобувача вищої освіти, виголошує назву теми дослідження, прізвище наукового керівника, після чого слово надається здобувачу, який виступає з промовою, розрахованою на 10 – 15 хвилин.

У виступі доцільно висвітлити наступне:

- обґрунтувати актуальність, мету та завдання дослідження;
- стисло викласти сутність проведених досліджень
- озвучити основні висновки.

Виступ повинен бути лаконічним.

Після виступу здобувача, голова та члени ЕК, усі присутні на захисті мають право задавати запитання, які напряму пов'язані із проблематикою його дослідження. Здобувач повинен змістовно відповісти на усі запитання. Після запитань та відповідей на них, рецензент зачитує рецензію й рекомендує оцінку (бали). Після цього, здобувачу надається заключне слово, в якому звучить обґрунтована згода чи незгода із зауваженнями членів ЕК та рецензента. На усі критичні зауваження рецензента здобувач повинен надати.

Комісія, по завершенню усіх захистів, на закритому засіданні шляхом відкритого голосування більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Кінцева оцінка роботи визначається з урахуванням якості написання й оформлення дипломної роботи та з врахуванням виступу здобувача вищої освіти під час захисту і його відповідей на запитання та критичні зауваження.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		дипломного проекту (роботи)	для заліку
90 - 100	A	відмінно	Зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

У присутності здобувачів вищої освіти голова комісії зачитує оцінки кваліфікаційних робіт. Рішення ЕК оформляються протоколом. Позитивна оцінка роботи перегляду не підлягає. ЕК, як виняток, може рекомендувати усунути несуттєві зауваження та помилки з повторним захистом у період роботи комісії. Кращі кваліфікаційні роботи можуть рекомендуватися комісією до опублікування.

Здобувач, який отримав за виконання кваліфікаційної роботи незадовільну оцінку, має доопрацювати роботу та повторно пройти процедуру її захисту відповідно до встановленого порядку.

(Взірець оформлення Додатків).

Додатки

ДОДАТОК А

Портрет Трансильванського князя Д. II Ракоці ¹

¹ George Rákóczi II – thewarrior. URL: <https://kmf.uz.ua/en/news/george-rakoczy-ii-the-warrior/> (дата звернення: 09.08. 2026).

(Взірець оформлення списку використаних джерел та літератури).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

I. Джерела:

I.I. Неопубліковані:

1. Державний архів Закарпатської області (далі – ДАЗО). Ф. П-1. Оп.1. Од. зб. 80. 114 арк.
2. Центральний Державний Архів громадських об'єднань України. Ф 27. Оп.17. Од. зб. 6633. 308 арк.

I.II. Опубліковані:

1. Декларація про державний суверенітет України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 09.08.2026).
2. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). *Історія України: хрестоматія*. Упоряд. В. М. Литвин. Київ: Наукова думка, 2013. С. 232 – 236.

II. Монографії, статті, посібники:

1. Грицак Я. Подолати минуле: Глобальна історія України. Київ: Портал. 2024. 416 с.
2. Кульчицький С. Російсько-українське протистояння як екзистенційна війна. *Світогляд*. 2024. № 19(5). С. 3-11.
3. Литвин В. Історія України: У 3 т., 4 кн. Т. 3, кн. 2. Київ, 2016. 494 с.
4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники матеріалів: В.Бахрушин, Є.Ніколаєв. URL: [https:// courses. prometheus. org.ua/assets/courseware /v1/30e2a1033cd79e06d264e46a56ace289/](https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/30e2a1033cd79e06d264e46a56ace289/) (дата звернення: 01.08.2026).
5. Юнгер М. Антикомуністична опозиція в Угорщині (1968 – 1990 рр.). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ, 2018. 236 с.
6. Adriányi G. A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939 – 1978. A Mindszenty-ügy. Bp.: Kairosz Kiadó, 2004. 251 old.
7. Balogh M. Egyház és egyházpolitika a Kádár rendszerben. URL: https://www.eszmelet.hu/balogh_margit-egyhaz-es-egyhazpolitika-a-kadar-rendszerben/ (дата звернення: 14.07. 2026).

Література:

1. Блок М. Апологія історії або ремесло історика. Переклад: М. Марченко. Київ: Лауріс, 2018. 144 с.
2. Вітченко А. О., Вітченко А. Ю. Основи наукових досліджень у вищій школі: підруч. Київ : ФОП Ямчинський О.В., 2020. 272 с.
3. Громадянська освіта: методичні вказівки до практичних, семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Уклад.: А. Г. Нітченко, О. Г. Козинець, Н. В. Шахун, О. В. Герасименко. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. 46 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-ге вид. Харків: Право, 2023. 488 с.
5. Драч О. О. Зарубіжна історіографія всесвітньої історії. Навчальний посібник. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 164 с.
6. Дюрант В., Дюрант А. Уроки історії. Огляд історії людства як продукту людського досвіду, Пер. з англ. Г. Пшеничної. Харків: Віват, 2022. 176 с.
7. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 224 с.
8. Історичне джерелознавство: Підручник. Авт.: Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко, Б. І. Корольов, М. Г. Палієнко. Київ: Либідь, 2002. 488 с.
9. Зашкільняк Л. О. Методологія історії: від давнини до сучасності. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. 227 с.
10. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ: Основи, 1996. 616 с.
11. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 352 с.
12. Котловий С. А., Павлик Н. П. Методологія наукових досліджень. Навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2023. 89 с.
13. Лях С. Р. Методологія історії: класика і практика. Навчальний посібник. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 130 с.
14. Магістерська робота: методичні поради. Укладач В.С. Степанков. Кам'янець-Подільський, 2021. 92 с.
15. Мельничук Ю.Є. Неформальна освіта: від теорії до практики. *Грааль науки*. 2022. № 23. С. 380-383.
16. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники матеріалів: В.Бахрушин, Є.Ніколаєв. URL: <https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/30e2a1033cd79e06d264e46a56a5e289/> (дата звернення: 01.08.2026).
17. Методичні рекомендації до здійснення неформальної освіти в соціальній та гуманітарній сфері. За ред. О. Караман, І. Трубавіної. Полтава: ЛНУ імені Тараса Шевченка; Кривий Ріг: КДПУ, 2024. 232 с.
18. Методичні рекомендації з виконання наукових робіт для студентів спеціальностей 014.03 Середня освіта (Історія), 032 Історія та археологія, 034 Культурологія. Я.А. Алешкевич, Н.М. Жулканич, І.І. Скиба, І.О. Шніцер. Ужгород, 2023. 49 с.
19. Мирошніченко В.О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності (для спеціальності «Історія»). Навч. Посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 294 с.
20. Правила складання бібліографічного опису регламентовані Державним стандартом України за 2015 р. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання. URL: <https://www.бібліотекар.укр/2016/09/c-83022015.html> (дата звернення: 01.08.26).
21. Руденко В.М., Руденко Н.М. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2025. 228 с.

22. Рускуліс Л. Академічна доброчесність: Навч-метод. посіб. Миколаїв: Іліон, 2022. 86 с.
23. Сбруєва А. Неформальна освіта як інструмент реалізації молодіжної політики Європейського Союзу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 3. С. 419-438.
24. Складання бібліографічних посилань за Національним стандартом України ДСТУ 8302:2015 (загальні правила). Методичні рекомендації. Укладач О.Г. Пустова. Миколаїв, 2018. 56 с.
25. Стефанюк Г. В. Теорія і методика наукових досліджень: опорні конспекти лекцій, глосарій, самостійна робота. Навчально-методичний посібник для студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 032 «Історія та археологія». Івано-Франківськ, 2018. 132 с.
26. Тарабан Ю. В. Науково-дослідна робота історика: методичні матеріали до вивчення навчальної дисципліни. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 43 с.
27. Титаренко О.О. Основи наукових досліджень: монографія. Вид. друге, перероб. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2025. 292с.
28. Федотова О., Кудлай В. Методологія та організація наукових досліджень: конспект лекцій для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня ОПП «Керування документальними процесами та розвиток цифрової громади», спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Київ: МДУ, 2024. 122 с.
29. Шологон Л. І. Спеціальні історичні дисципліни: мова та письмо. Конспект лекційних занять. Навч.-мет. посібн. для студентів другого курсу Інституту історії, політології і міжнародних відносин спеціальності «Історія». Івано-Франківськ, 2014. 84 с.
30. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНАДУ, 2017. 324.
31. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007. 375 с.

Допоміжна література:

1. Закон України «Про академічну доброчесність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2026. № 13. ст.35. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 02.08.2026).
2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (дата звернення: 10.06.2026).
3. Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті». Введено в дію наказом ректора від 03.03.2017 р. № 409/01-17. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223> (дата звернення: 10.06.2026).
4. Положення про дипломну роботу (дипломний проект). Введено в дію наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» від 13.12.2016 р. № 225/01-17. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/5410> (дата звернення: 01.08.2026).
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.06.2026).